

**Rodzina niejedno ma oblicze –
refleksja o współczesnej rodzinie**

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3706

50 lat
Uniwersytetu
Śląskiego
w Katowicach

Rodzina niejedno ma oblicze – refleksja o współczesnej rodzinie

pod redakcją
KATARZYNY JUSZCZYK-FRELKIEWICZ
GRZEGORZA LIBORA
ANDRZEJA GÓRNEGO
AGATY ZYGMUNT

Redaktor serii: Socjologia
TOMASZ NAWROCKI

Recenzent
ANNA BARSKA

Spis treści

Wstęp | 7

MAGDALENA STANKOWSKA

Dzienny opiekun – nowa forma wsparcia rodziców małych dzieci | 13

GRAŻYNA MIKOŁAJCZYK-LERMAN

Rodzina jako naturalny i (nie)jedyny system wsparcia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością | 23

MAJA DRZAZGA-LECH, MARTA IR

Zaburzenia ze spectrum autyzmu jako piętno jednostki i jej rodziny. Socjologiczna analiza jednostek zrzeszonych w Regionalnym Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Autystycznych i ich Rodzin | 35

IZABELA KAŻMIERCZAK-KAŁUŻNA

Wielodzietność – wybór czy konieczność? Perspektywa ubogich matek | 47

KATARZYNA WALENTYNOWICZ-MORYL

Zachowania wspierające i niewspierające osoby doświadczające trudności prokreacyjnych – perspektywa kobiet nieplodnych | 65

KINGA HOFFMANN-BURDZIŃSKA

Równowaga praca – życie w opinii pracowników. Wyniki Barometru Równowagi Życiowej 2015 | 79

MONIKA ŻAK

Między pracą a rodziną. O trudnościach godzenia ról pracowniczych i rodzinnych w życiu polskiego policjanta | 91

RAFAŁ CEKIERA

Rodzina w perspektywie sakralnej – obrazy z życia rodzinnego we wpisach do ksiąg wotywnych | 105

MONIKA ŠTRBOVÁ, DENISA SELICKÁ, MARCELA ŠARVAJCOVÁ

Problems of the Roma families in Slovakia | 121

VIERA KURINCOVA, TATIANA SLEZAKOVA, ANNA KLIMENTOVA

Family and school: preparing parents for parenthood of school-age child | 131

VIERA KURINCOVÁ

Rodina a prvé kontakty dieťaťa s médiami | 144

KATARZYNA JUSZCZYK-FRELKIEWICZ

Support for Multicultural Families in South Korea | 154

Summary | 169

Résumé | 170

Wstęp

Rodzina jest jedną z podstawowych instytucji we wszystkich społeczeństwach. Jest grupą społeczną, która stanowi pas transmisyjny integrujący jednostki z szerszymi układami społecznymi. Jej sprawne funkcjonowanie przekłada się zarówno na dobrostan poszczególnych jednostek, jak i na efektywne funkcjonowanie złożonych systemów makrospołecznych.

Systematycznie prowadzone badania naukowe wskazują na dynamiczne zmiany zachodzące w obrębie tego podstawowego układu mikrospołecznego. Obserwowane przemiany ujawniają się przede wszystkim w zakresie struktury – pozycji i ról małżeńsko-rodziny. Dotyczą również funkcji, jakie współcześnie realizowane są przez rodziny i ich funkcjonalne ekwiwalenty. Zmiany w relacjach łączących partnerów, zorientowane na wymiar osobowy wynikają przede wszystkim z postępującego procesu indywidualizacji życia – coraz częściej jednostki podejmują działania wynikające z partykularnych motywacji, szczególnie ceniąc autonomię, samorealizację i możliwość zaspokojenia potrzeb emocjonalnych, materialnych, seksualnych etc.

Życie rodzinne warunkowane jest wieloma czynnikami o charakterze społeczno-ekonomicznym, religijnym, kulturowym oraz demograficznym. Wielowymiarowe przemiany, jakim podlega współczesna rodzina, sprawiają, że koniecznością staje się wypracowanie efektywnych form wsparcia instytucjonalnego ich funkcjonowania i rozwoju.

Nie jest możliwe, aby w jednej książce przedstawić funkcjonowanie rodziny współczesnej w różnych aspektach życia oraz aby przedstawić wszystkie problemy i wyzwania, z jakimi się boryka i mierzy. Teksty zebrane w niniejszej monografii prezentują autorskie, interdyscyplinarne spojrzenia na różne aspekty życia rodzinnego, realizowanego w zmieniającej się rzeczywistości społecznej. Niniejsza książka wydaje się być

istotnym wkładem do dyskusji na temat współczesnej rodziny i wyzwań, jakie przed nią stoją.

Monografię rozpoczyna rozdział pt.: *Dzienny opiekun – nowa forma wsparcia rodziców małych dzieci*, napisany przez Magdalenę Stankowską. W rozdziale tym autorka przedstawia działania samorządu miasta stołecznego Warszawy dotyczące formy opieki nad dziećmi do lat trzech w charakterze dziennego opiekuna. Dzienny opiekun to forma, która została wprowadzona w Polsce do systemu opieki nad małym dzieckiem na mocy Ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 z dnia 4 lutego 2011 roku, jako jedna z czterech form opieki. Dzienny opiekun zajmuje się maksymalnie piątką dzieci w wieku do trzech lat. Pomimo iż z roku na rok przybywa osób zatrudnionych w charakterze dziennego opiekuna, to nadal nie jest to forma opieki dostatecznie wypromowana.

Rozdział drugi pt.: *Rodzina jako naturalny i (nie)jedyne system wsparcia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością*, którego autorką jest Grażyna Mikołajczyk-Lerman, stanowi głos w szerokiej i niezmiennie aktualnej dyskusji nad rolą rodziny jako naturalnego i często jedynego źródła wsparcia dla niesamodzielnych członków tej podstawowej grupy społecznej. Funkcjonowanie rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym zwykle wiąże się z problemami i zakłóceniami w realizacji jej funkcji. Dlatego taka rodzina potrzebuje kompleksowej opieki i pomocy w radzeniu sobie z trudną sytuacją, jaką jest niepełnosprawność dziecka lub choćby zagrożenie nieprawidłowym rozwojem. Rodzina bliższa i dalsza w wielu przypadkach staje się często jednym z wielu lub jedynym źródłem pomocy osobom niepełnosprawnym, dając szansę na realizowanie podstawowych funkcji w rodzinie i stwarzanie możliwości rozwoju dla dziecka nie w pełni sprawnego.

Kolejny rozdział autorstwa Mai Drzazgi-Lech oraz Marty Ir, zatytułowany *Zaburzenia ze spectrum autyzmu jako piętno jednostki i jej rodziny. Socjologiczna analiza jednostek zrzeszonych w Regionalnym Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Autystycznych i ich Rodzin*, przedstawia wyniki badań jakościowych przeprowadzonych wśród rodzin i ekspertów zrzeszonych w Regionalnym Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Autystycznych i Ich Rodzin. Analiza zebranych danych potwierdziła hipotezę, że w długotrwałej perspektywie terapeutycznej autyzm staje się faktem społecznym dla wszystkich osób należących do najbliższej rodziny osoby z zaburzeniem rozwoju.

Rozdział czwarty autorstwa Izabeli Kaźmierczak-Kałużnej pt.: *Wielodzietność – wybór czy konieczność? Perspektywa ubogich matek* koncentruje się wokół problematyki wielodzietności z perspektywy planowania rodziny. W oparciu o badania zrealizowane wśród wielodzietnych kobiet, korzystających z pomocy społecznej, autorka stawia pytanie, na

ile w środowisku osób ubogich, dotkniętych rozlicznymi deprivacjami, wielodzietność jest efektem świadomej decyzji i wyboru określonego modelu rodziny, na ile zaś pokłosiem życiowej konieczności, wynikającej z braku odpowiedzialności czy kompetencji w zakresie planowania dzietności lub preferowania płodności naturalnej. Analizy uzupełniają rozważania na temat stosunku badanych matek do własnych dzieci i percypowania przez nie własnej wielodzietności.

Kolejny rozdział zatytułowany: *Zachowania wspierające i niewspierające osoby doświadczające trudności prokreacyjnych – perspektywa kobiet niepłodnych*, którego autorką jest Katarzyna Walentynowicz-Moryl stanowi prezentację oraz analizę wybranych fragmentów jakościowych wywiadów asynchronicznych *on-line* z pięćdziesięcioma kobietami doświadczającymi niepłodności. Autorka przedstawiła listę zachowań wspierających i niewspierających w stosunku do osób, które znalazły się w sytuacji utrudnionej prokreacji. W trakcie analizy autorka wyszczególniła siedem zachowań, które zdaniem badanych są wspierające dla osób doświadczających trudności prokreacyjnych.

Rozdział szósty zatytułowany: *Równowaga praca – życie w opinii pracowników. Wyniki Barometru Równowagi Życiowej 2015*, którego autorka Kinga Hoffmann-Burdzińska przedstawia zagadnienie równowagi praca – życie, omawia temat od strony teoretycznej i empirycznej. Opracowanie przedstawia sposoby pojmowania kategorii *work-life balance*, a także traktuje o czynnikach, które determinują postrzeganie równowagi życiowej przez pracowników. Wyniki badań stanowią informacje przydatne kierownictwu różnych organizacji do podejmowania decyzji o zmianach w obszarze systemów motywowania, które muszą zostać ukierunkowane na cel, jakim jest osiągnięcie przez pracowników równowagi między pracą a życiem prywatnym.

Rozdział siódmy, którego autorką jest Monika Żak, nosi tytuł: *Między pracą a rodziną. O trudnościach godzenia ról pracowniczych i rodzinnych w życiu polskiego policjanta*. Przedstawia wyniki badań dotyczące opinii polskich policjantów na temat możliwości godzenia ich służby z życiem rodzinnym, a więc realiów związanych z zachowaniem równowagi na linii praca – rodzina. Konieczność godzenia różnorodnych ról społecznych jest wpisana w codzienną egzystencję człowieka. Szczególnie widoczne i znaczące są dwa rodzaje ról społecznych: rodzinne i pracownicze. Jest to ściśle związane z wagą pracy i rodziny jako dwóch podstawowych sfer aktywności ludzkiej. Zachowanie równowagi między życiem osobistym i zawodowym stało się w ostatnich latach przedmiotem zainteresowania przedstawicieli wielu nauk. Jest to istotne tym bardziej, że w czasach pogoni za karierą coraz trudniej jest odnaleźć się w rzeczywistości związanej z życiem rodzinnym. Nierzadko realizacja ról pracowniczych

odbywa się kosztem rodziny, życia osobistego pracownika. Odpowiedzią na ten problem są liczne programy tworzone w organizacjach, zakładach pracy, które mają skutkować umożliwieniem realizacji przez pracowników wielu różnorodnych ról (szczególnie rodzinnych, pozazawodowych). Istnieją jednak profesje, których wykonywanie obarczone jest specyficznymi warunkami i tutaj zdecydowanie trudniej o zachowanie balansu.

Kolejny rozdział autorstwa Rafała Cekiery pt.: *Rodzina w perspektywie sakralnej – obrazy z życia rodzinnego we wpisach do ksiąg wotywnych* przedstawia portrety życia rodzinnego zamieszczone w księgach wotywnych w kaplicy św. Wendelina w Rudzicy. Ten rzadko wykorzystywany w badaniach specyficzny rodzaj dokumentów osobistych gwarantuje wyjątkowo wysoki poziom autentyczności, co w szczególności sposób skłania do wykorzystywania go do badań kwestii intymnych, do których zaliczyć możemy życie rodzinne. Spośród zamieszczonych przez pielgrzymów i turystów w 24 księgach 4667 wpisów, największa część dotyczyła kwestii związanych z rodziną. Przeprowadzana w rozdziale analiza zogniskowana została wokół czterech często pojawiających się kategorii: wchodzenie w związek małżeński, życie małżeńskie, rodzicielstwo jako dar oraz solidarność wewnątrzrodzinna. Całość jest przyczynkiem do analiz rozumienia życia rodzinnego w sakralnym skrypcie.

Rozdział dziewiąty, którego autorkami są: Monika Štrbová, Denisa Selická, Marcela Šarvajcová, zatytułowany *Problems of the Roma families in Slovakia*, przedstawia problemy Romów w Słowacji na przykładzie Romów żyjących w dzielnicy Orechov Dvor w Nitrze. Są to m.in.: problemy związane z niską jakością mieszkalnictwa, niewystarczającą edukacją oraz prawie 100% bezrobociem wśród Romów. Problemy te są charakterystyczne dla wszystkich wydzielonych mieszkań, w których żyją Romowie.

Dziesiąty rozdział, którego autorkami są Viera Kurincova, Tatiana Slezakova i Anna Klimentova, nosi tytuł: *Family and school: preparing parents for parenthood of school-age child*. Autorki koncentrują się na dziedzinach życia rodzinnego i cechach rodzicielskich, które ułatwiają uczniom pierwszej klasy adaptację do środowiska szkolnego oraz poznanie nowych obowiązków. Poza tłem teoretycznym autorki zaprezentowały również wybrane wyniki badań empirycznych.

Następny rozdział, którego autorką jest Viera Kurincová, nosi tytuł: *Rodzina a prvé kontakty dieťaťa s mediami*. W pracy przedstawiono wybrane wyniki mapowania pierwszych kontaktów dzieci w wieku przedszkolnym ze środkami masowego przekazu w ich środowisku domowym. Zawartość niniejszej pracy jest związana z projektem badawczym VEGA MŠVVaŠ SR nr 1/0244/15 (wykrywanie i rozwiązy-

wanie cyberprzemocy), który jest realizowany na Wydziale Pedagogiki, Wydziału Edukacji CPU w Nitrze.

Monografię kończy artykuł autorstwa Katarzyny Juszczyk-Frelkiewicz pt. *Support for Multicultural Families in South Korea*. Rozdział ten koncentruje się na aspekcie polityki wsparcia dla imigrantów i rodzin wielokulturowych w Korei. Ostatnie zmiany demograficzne, jakie następują w Korei dotyczące niskiej płodności, coraz bardziej starzejącego się społeczeństwa oraz coraz mniejszej liczby zawieranych małżeństw, wzrostu liczby rozwodów i małżeństw multikulturowych (szczególnie w okresie od 2000 do 2005 roku) przyczyniły się do pojawienia się wielu problemów społecznych, które wymagały bardziej kompleksowego i uniwersalnego dopracowania polityki wobec imigrantów oraz rodzin multikulturowych. Przez ostatnie 10 lat wprowadzono wiele aktów prawnych, które mają na celu wsparcie, oferowanie usług dla rodzin wielokulturowych i imigrantów, integrację społeczną oraz prowadzenie działań w celu większej świadomości oraz zrozumienia wielokulturowości występującej w Korei.

Different facets of the family – reflection on the contemporary family

Summary

The family is one of the basic institutions in every society. It is the social group that constitutes a transmission belt integrating individuals into broader social systems. Its efficient functioning brings about both the well-being of individuals and the effective functioning of complex macro-social systems. Systematically conducted scientific research indicates the dynamic changes that take place within this basic microsocial system. The observed changes occur primarily within an extend of the structure – in the positions and roles of the marriage and family. They also relate to the functions that are currently carried out by families and their functional equivalents. The changes in the connections between partners, directed towards the personal dimension, result primarily from the progressive process of the individualization of life. Family life is conditioned by many factors of a socio-economic, cultural, and demographic nature.

The texts comprised in this monograph present interdisciplinary views of the authors on various aspects of family life in the changing social reality. This book seems to be an important contribution to the discussion about the contemporary family and the challenges it is to face.

Key words: family, problems, prospects, Poland, Europe

La famille a plusieurs visages – réflexion sur la famille contemporaine

Résumé

La famille est l'une des institutions fondamentales dans toutes les sociétés. C'est un groupe social qui constitue une courroie de transmission unissant les unités avec des systèmes sociaux plus larges. Son fonctionnement efficace se reflète aussi bien dans le bien-être des individus que dans le fonctionnement efficace des systèmes macrosociaux complexes. Les études scientifiques systématiquement menées dénotent les changements dynamiques se produisant à l'intérieur de ce système microsocial fondamental. Les transformations observées apparaissent avant tout dans la structure – des positions et des rôles conjugaux et familiaux. Elles concernent également les fonctions qui sont aujourd'hui réalisées par les familles et par leurs équivalents fonctionnels. Les changements dans les relations qui unissent les partenaires, orientés sur la dimension personnelle résultent avant tout du procédé de l'individualisation de la vie qui continue à progresser. La vie familiale est conditionnée par nombre de facteurs à caractère socioéconomique, religieux, culturel et démographique.

Les textes réunis dans la monographie présentent des regards interdisciplinaires sur différents aspects de la vie familiale dans la réalité sociale changeante. Le présent livre semble être une contribution importante à la discussion sur la famille contemporaine et sur les défis qui s'y posent.

Mots clés: famille, problèmes, perspectives, Pologne, Europe

Redaktorzy
AGNIESZKA MARKOWSKA
LIDIA FALKOWSKA-WINDER

Projektant okładki
DAMIAN FRANIA

Redaktor techniczny
MAŁGORZATA PLEŚNIAR

Korektorzy
JADWIGA GAŹDZICKA
KRYSZTIAN WOJCIESZUK
MARTA BUCZEK

Łamanie
BOGUSŁAW CHRUŚCIŃSKI

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3314-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3315-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo.us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 10,75. Ark. wyd. 12,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław